

TELEVISIÓ I LLENGUA AL SUD D'EUROPA

El clar garbuix iugoslau

A Iugoslàvia ningú, absolutament ningú, no et pregunta si el català és llengua o dialecte, perquè, aquesta mena de preguntes, no les fa un iugoslau. Allà el personal ha estat educat en el marc del pluralisme lingüístic i nacional, igualitari i independent de la importància numèrica.

Martí Garcia-Ripoll

Iugoslàvia és formada per sis repúbliques federades i dues províncies autònomes, amb unes àmplies competències que nosaltres no tindrem mai, perquè l'Estat iugoslau només té com a competències exclusives la defensa, les relacions diplomà-

Portada de la revista «Mladina», juntament amb Ràdio Student, l'òrgan d'expressió més crític de l'estat.

tiques i la política monetària. Una altra cosa que sorprèn és que les repúbliques i les províncies són «independents» de la qüestió nacional.

És a dir, Croàcia és la nació-marc dels croats, però es pot ser croat fora de Croàcia i exercir els drets pertinents, i això és normal: els Balcans són un garbuix ètnic força variat. De la mateixa manera, no hi ha una nació bosniana, sinó que a Bòsnia-Herzegovina hi ha tres trups nacionals importants: croats, serbis i musulmans. Sí, sí, nació musulmana, malgrat les riotes.

I a Bòsnia els tres grups nacionals parlen la mateixa llengua: el serbo-

croat. Allí, doncs, la identitat llengua-nació no funciona del tot. Per exemple, els serbis i els croats van estar mil anys separats, i malgrat parlar la mateixa llengua, van generar societats diferents. Els uns, ortodoxos, més orientals, més balcànics, i, els altres, més occidentals i catòlics. Els uns escriuen en alfabet ciríl·lic i, els altres, en llatí. Per això, el nom de l'idioma s'escriu amb un guionet, i també és conegut com a croato-serbi, serbi, croat i, en algun cas, iugoslau.

El fet que li diguin iugoslau no és cap accident: el parla el 80 % de la població iugoslava, perquè és la llengua pròpia dels serbis, els croats, els *Musulmans* (amb M majúscula, perquè amb m minúscula musulmà vol dir de religió islàmica) i els montenegrins. A les Repúbliques de Croàcia i Bòsnia l'escriuen normalment en llatí, i a la resta en ciríl·lic, tot i que la igualtat alfabètica, tret de Croàcia, funciona, i s'imposa cada dia més, per raons de modernitat, l'alfabet llatí.

Que el serbo-croat sigui usat normalment pel 80 % del iugoslau que el tenen com a llengua pròpia no significa pas que els idiomes de les altres nacions, l'eslovè —escrit en lletres llatines— o el macedoni —a la ciríl·lica— siguin «inferiors». Oficialment, i malgrat el bilingüisme, els únics idiomes oficials d'Eslovènia i Macedònia són l'eslovè i el macedoni, respectivament, i això que aquestes repúbliques no arriben als dos milions d'habitants. No he estat a Macedònia, però puc assegurar que a Eslovènia es viu completament en eslovè: la ràdio, l'ensenyament, l'administració pública...

Però, a banda les nacions, hi ha les nacionalitats (entre nosaltres, minories). El país n'és ple: albanesos,

turcs, romanesos, italians, hongaresos, eslovacs, ucraïnesos, rutens, gitans, búlgars. Les nacionalitats són aquells grups nacionals extraiugoslau. El més nombrós són els albanesos, quasi dos milions, i la majoria instal·lats a la província autònoma del Kossova; en canvi, els italians a penes arriben als vint-i-tants mil, entre Fiume i Sítria. En algun indret aquesta varietat nacionalitària es molt acolorida. La Voivodina, l'altra província autònoma, ha de tenir cinc idiomes oficials: serbo-croat, hongarès, romanès, eslovac i rutè, perquè a Iugoslàvia, amb una extensió com la meitat de l'Estat espanyol i amb una varietat impressionant de grups nacionals, llengües, alfabet i religions, la Constitució proclama una igualtat global. I les nacionalitats també tenen els seus drets: escoles, mitjans de comunicació i paritat en els òrgans de representació, tot i que naturalment no és el mateix ser minoria que majoria.

Evidentment, un estat organitzat de manera tan diferent al nostre *Estado de las Autonomías* no pot tenir una inefable TVE fent la punyeta a TV3. D'acord amb els principis federals, la qüestió de la RTV és de competència republicana. Cada república i cada província tenen ràdio i televi-

sió pròpies, al marge de les coordinacions federals. Hi ha també Ràdio Iugoslàvia, l'única emissora federal, equivalent a Ràdio Exterior de Espanya, però, que, òbviament, fa més hores en eslovè que no pas la REE en català. Naturalment, mentre la RTV d'Eslovènia emet sempre en eslovè i les RTV de Sarajevo, Zagreb i Belgrad ho fan en serbo-croat, la RTV de Koper té un programa de ràdio en eslovè, un altre en italià i un de televisió totalment en italià.

Inicialment, aquest ens estava més aviat pensat per a la minoria italiana de Iugoslàvia, però, a poc a poc, s'ha anat independitzant administrativament de Ljubljana, alhora que s'ha anat adreçant cap a un públic italià-italià, la qual cosa fa que avui dia, gràcies a la llibertat d'emissió italiana, TV-Koper es vegi de Nàpols a Milà —gràcies a la xarxa d'enllaços del PCI—.

RTV Novi Sad, per la seva banda, fa el primer programa de ràdio en serbo-croat i el segon en hongarès, eslovac, romanès i rutè, mentre la TV Voivodinesa només emet en les llengües de les nacionalitats. La TV de Pristina, la més moderna de tot Iugoslàvia, té una programació pràcticament albanesa, malgrat que també s'inclouen programes en turc i serbo-croat. La RTV de Skoplje i la

de Titograd emeten majoritàriament en macedoni i serbo-croat, respectivament, malgrat la presència de l'albanès i del turc. A més, cal destacar que uns vint-i-set emissores de caire municipal o comarcal emeten en els idiomes de les nacionalitats.

Una altre punt que cal remarcar-ne són les penetracions deliberades d'ones hertzianes. Ja hem esmentat el cas de TV-Koper cap a Itàlia, però TV-Koper es veu a bona part d'Eslovènia, amb repetidors. Diuen que un bon eslovè ha de ser políglota, i la varietat televisiva va bé per a aquesta afició, o necessitat. També, veuen tranquil·lament la TV d'Àustria i la de Zagreb. Com que els emissors i repetidors de tanta tele no estan en el mateix punt ni tenen la mateixa potència, per les altures hi ha autèntics boscos d'antenes. Fixeu-vos: a Ljubljana necessiten una antena per a la TV-Àustria, una altra per a TV-Koper, una més per a TV-Ljubljana i una altra per a TV-Zagreb. El mateix passa al Kossova i a la Voivodina, que veuen el segon programa de Belgrad gràcies a una xarxa de reemissors.

Les coses van allà fins a tal punt que Eslovènia està pensant de muntar un repetidor perquè una petita minoria hongaresa que hi ha a casa seva pugui veure la TV d'Hongria sense problemes, perquè els enllaços d'aquesta minoria amb els hongaresos de la Voivodina, per raons orogràfiques, són molt difícils. I són tan pocs que no paga la pena muntar una TV especial per a ells.

L'adscripció al grup nacional és «optativa». Quan es fa el cens et demanen quin és el teu grup. Un hom pot declarar la nació, declarar-se sense nació, declarar-se iugoslau i prou o proclamar-se de qualsevol identitat: La resposta és oberta.

Aquesta és la política d'un estat plurilingüe i plurinacional, la Constitució del qual comença dient: «D'acord amb el dret a la lliure autodeterminació, que inclou el dret a la separació estatal, els pobles de Iugoslàvia s'uneixen en una república de nacions i nacionalitats lliures i iguals en el marc d'una comunitat socialista federativa, d'acord amb la voluntat lliurement expressada en el decurs de la lluita comuna durant la guerra d'alliberament nacional i la revolució socialista». Mentrestant, a nosaltres, l'Estat espanyol ens continuarà fent la punyeta: el repetidor de Sueca, el program del dia de Sant Jordi, etc , etc. □

Plaça Major de Capodistria, dalt. Baix, mapa de Iugoslàvia, dividada en repúbliques i províncies.

